

Фідаєва Т. Ю.

завідуюча відділом рідкісних видань,

Наукова бібліотека НУ «ОЮА»

**СКАРБНИЦЯ ФОНДУ ВІДДІЛУ РІДКІСНИХ ВИДАНЬ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТА
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

У структурі наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія» почесне місце посідає відділ рідкісних видань, який є місцем зберігання колекції унікальних книг, що складають скарбницю фонду бібліотеки. Традиції його створення мають майже столітню історію і пов'язані із просвітницькою, сподвижницькою діяльністю професорів Новоросійського університету, які у 20-х роках ХХ ст. працювали викладачами, вихователями у Першому Показному Дитмістечку. Особисті колекції книг багатьох науковців, що були подаровані дітям, заклали основу фонду рідкісних видань.

Концепція структури фонду відділу базується на нормативно-правовій базі діяльності у сфері книжкових пам'яток. Так, у 2001 році наказом Міністерства культури і мистецтв України була затверджена «Інструкція про порядок відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань з бібліотечних фондів до Державного реєстру національного культурного надбання» [1], яка визначила основні групи документів для включення до Державного реєстру та порядок їх відбору. Вона передбачає такі основні групи документів: рукописи та рукописні книги, інкунабули, палеотипи, видання глаголичного друку, видання кириличного друку, видання гражданського друку, українські видання до 1860 р. та видання, відібрані на основі експертної оцінки за періоди: українські (1861–1945 pp.); російські (1831–1925 pp.); іноземні (1801–1900 pp.).

На основі цієї Інструкції бібліотека розробила власну методику відбору та формування книжкових колекцій. Було проведено важливу роботу з опрацювання списків літератури, переглянуто фонд основного

книгозберігання бібліотеки, відібрано ті видання, книги або книжні колекції, що мають художні, естетичні, документуючі властивості, та представляють суспільно значиму наукову, культурно-історичну цінність. Доступ до бібліографічної інформації про рідкісні видання надає довідково-бібліографічний апарат, база даних «Рідкісна книга» у складі електронного каталогу.

Сьогодні фонд рідкісних видань налічує 14 282 примірників і періодичних видань вітчизняних і зарубіжних письменників, діячів науки, культури та інші історичні документи з багатьох галузей знань українською, російською та іноземними мовами і охоплює період XVII – XXI століть. Так, фонд містить видання імперсько-російського періоду, часів війн і революцій, радянського періоду до 1945 року. Також зібрано великий фонд україніки. Документальна спадщина, що зберігається у відділі, представлена російською, французькою, англійською, німецькою, польською мовами.

В результаті багатолітньої роботи сформовано тематичні групи видань. Переважає література з юридичних наук. Також представлена літературно-художня, історична, педагогічна, психологічна, мистецтвознавча, географічна, технічна, біологічна, політична, релігійна тематика. На особливість складу фонду впливають, у першу чергу, цільове призначення та характер інформації, що міститься в документах.

Фонд має видання, що визначаються як пам'ятки книжкової культури. Книжкові пам'ятки – це рукописні книги, першодруковані видання, рідкісні книги, видання особливих форм, а також примірники, що мають унікальну історію (прижиттєві авторські, з автографами відомих людей та інше) [2].

При дослідженні фонду за хронологічною ознакою документів (рік видання) були визначені видання, які складають основні групи та колекції: «Новий Заповіт» 1623 року видання, видання гражданського друку (шрифтом, який було введено в Росії для друкування книжок внаслідок проведеної 1708-1710 роках Петром I реформи азбуки і друку) до 1830 року; Уложение, по которому судъ и росправа во всякихъ дѣлахъ въ Россійскомъ

государствѣ производится, / сочиненное и напечатанное при владѣніи Его Величества государя царя и великого князя Алексѣя Михайловича всея Россіи Самодержца Въ лѣто отъ сотворенія міра 7156. – [Москва] : Издано вторымъ тисненіемъ при Императорской Академіи Наукъ, 1737. – 248 с.; УКАЗЫ ВСЕПРЕСВѢТЛѢЙШІЯ ДЕРЖАВНѢЙШІЯ Великія Государыни ИМПЕРАТРИЦЫ ЕКАТЕРИНЫ АЛЕКСѢЕВНЫ, САМОДЕРЖИЦЫ ВСЕРОССІЙСКІЯ : СОСТОЯВШЕЕСЯ СЪ 1766 Іюля СЪ г Генваря по 1 число 1767 года. / Напечатаны по высочайшему ЕЯ ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА Повелѣнію. – МОСКВА : Въ Сенатской Типографіи., [около 1793]. – VI, 387-892 с.; Разсужденіе о прошеніяхъ и жалобахъ, подаваемыхъ въ правительственныя и судебныя мѣста и къ тѣмъ лицамъ, кои по законамъ принимать оныя должны. – Санктпетербургъ : Въ Типографіи В. Плавильщикова, 1811. – [12], 188 с.; Изображеніе взаимной связи государственныхъ свѣденій. / Профессоръ Александръ Куницынъ. – Санктпетербургъ : Въ типографіи Іос. Іоаннесова, 1817. – 30 с. ; Систематическое собраніе Российскихъ законов. / Расположенное трудами Сергея Хапылева. Часть IV. – Санктпетербургъ : Печатано в Сенатской типографіи, 1818. – [12], 556 с.; Частное естественное право, / сочиненное Феодором Шмальцем ; переведенное с латинского и с прибавлением истории литературы естественного права, изданное Петром Сергеевым. – Санктпетербург : В типографіи ИМПЕРАТОРСКАГО Воспитательного дома, 1820. - XIV, 120 с.

Колекція видань 1831 – 1900 років налічує 688 примірників. У складі фонду є колекція словників, в основі якої видання XIX - початку XX століття, такі букіністичні раритети, як „Енциклопедія” Брокгауза-Ефрона в 82 томах 1890-1904 років, книги в розкішній золоченій твердій палітурці з ілюстраціями.

Колекція видань 1901 – 1916 рр. налічує 981 примірників, 1917 – 1921 рр. – 141 примірник, 1922 – 1940 рр. – 2690 примірників, 1941 – 1945 – 387 примірників.

Якою б не була рідкісна книга, чому б не була присвячена, слід минулої епохи вона пронесла крізь віки до сьогодення, тому були виділені особливі колекції видань, дуже важливі для характеристики фонду: перші та прижиттєві видання класиків художньої літератури, видатних діячів культури та мистецтв; перші видання енциклопедій, книги з приватних бібліотек окремих діячів науки, літератури, мистецтва з екслібрисами та штампами; колекція дарів викладачів університета і приватних осіб.

Цінною у фонді рідкісної книги є колекція періодичних видань XIX – початку XX ст., яка є досить численною і налічує: газет – 28 назв (581 примірник), журналів – 45 назв (589 примірників).

Прикрасою книжкових колекцій відділу рідкісної книги є видання незвичайного формату та форм – мініатюрні видання XIX – XX ст. форматом до 10 см, їх кількість – понад 3000 примірників. Книги мають чудове поліграфічне виконання, художнє оформлення.

Одне з найважливіших завдань, яке ставить наукова бібліотека НУ ОЮА – це забезпечення сучасного наукового рівня роботи з розкриття колекції рідкісних і цінних видань, що передбачає розвиток та удосконалення довідково-бібліографічного апарату, бібліографічне опрацювання книжкових пам'яток, підготовку друкованих та електронних каталогів. За час існування бібліотеки у цьому напрямку зроблено багато, а ще більше належить зробити. Це сприятиме збереженню безцінного скарбу – рідкісних книг, яким ми володіємо та який маємо передати майбутнім поколінням.

Література

1. Інструкція про порядок відбору цінних, рідкісних документів та колекцій (зібрань) з бібліотечних фондів до Державного реєстру Національного культурного надбання України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1027-01>.
2. Ковальчук Г. І. Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах. – Київ : НБУВ, 2004. – 644 с.